

*Буртовий М. О.,**здобувач кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ*

ПРАВОВИЙ СТАТУС ПОТЕРПІЛОГО В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Анотація. Статтю присвячено аналізу чинного кримінального процесуального законодавства України, що регламентує статус потерпілого як основного учасника у кримінальному провадженні. Розглянуто наукові підходи до визначення поняття «потерпілий у кримінальному процесі» та особливості його наділення відповідним правовим статусом. З урахуванням виявлених неточностей та конкуренції норм Кримінального процесуального кодексу України і підзаконних нормативних актів наголошено на необхідності вдосконалення положень кримінального процесуального законодавства, які стосуються зміцнення правового статусу потерпілого, у тому числі підвищення рівня захисту його прав та законних інтересів. Наголошено, що потерпілий у кримінальному процесі – це повноправний учасник кримінально-процесуальних відносин (фізична або юридична особа), якому кримінальним правопорушенням завдано шкоду (фізичну, моральну, майнову, екологічну, шкоду діловій репутації тощо). Зроблено такі висновки: 1) включити у визначення поняття потерпілого вказівку на осіб, чий охоронюваний законом права та інтереси виявилися поставленими під загрозу порушення; 2) переглянути законодавче закріплення переліку видів шкоди як складника фактичної передумови набуття особою процесуального статусу потерпілого; 3) надання особі статусу потерпілого в кримінальному провадженні повинне пов'язуватися з результатом прийняття відповідного процесуального рішення (постанова – прокурором, слідчим, ухвала – суддею), тому доцільно внести відповідні зміни до ст. 55 КПК, зокрема доповнити її абз. 2 таким змістом: «Про визнання громадянина потерпілим особа, яка провадить дізнання, слідчий і суддя виносять постанову, а суд – ухвалу»; 4) поняття потерпілого сформулювати так: потерпілий у кримінальному провадженні – це фізична особа, якій суспільно небезпечним діянням завдано чи поставлено під загрозу заподіяння фізичної, моральної, соціальної, економічної чи будь-якої іншої шкоди, юридична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано шкоди її майну та (або) діловій репутації або іншої шкоди.

Ключові слова: потерпілий, правовий статус, процесуальне становище, учасник кримінального провадження, кримінальний процес.

Вступ. Швидке, повне та неупереджене розслідування протиправного діяння, зокрема всебічне та об'єктивне дослідження істотних обставин, що підлягають доказуванню у кримінальному правопорушенні, неможливе без належного виконання своїх процесуальних обов'язків учасниками кримінального провадження. Таке твердження стосується не лише працівників правоохоронних органів, уповноважених у межах визначеної законом компетенції здійснювати досудове розслідування кримінальних правопорушень, а й осіб, які є учасни-

ками кримінального провадження (потерпілий, його представник, підозрюваний (обвинувачений), свідок тощо).

Однією зі сторін у більшості кримінальних проваджень виступає потерпілий – особа, відносно якої було вчинено кримінальне правопорушення та (або) чий права чи законні інтереси були порушені внаслідок протиправного діяння, та чи не головний учасник, який має власний інтерес у кримінальному процесі.

Процесуальне становище потерпілого регламентується ч. 1 ст. 55 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК), у якому такою особою визнається фізична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано моральної, фізичної або майнової шкоди, юридична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано майнової шкоди, а також адміністратор за випуском облігацій, який, відповідно до положень Закону України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки», діє в інтересах власників облігацій, яким кримінальним правопорушенням завдано майнової шкоди [1]. Частина 2 ст. 55 КПК містить положення про те, що права й обов'язки потерпілого виникають в особі від моменту подання заяви про вчинення щодо неї кримінального правопорушення або заяви про залучення її до провадження як потерпілого.

Окрім того, згідно з ч. 3 ст. 55 КПК, потерпілим є також особа, яка не є заявником, але якій кримінальним правопорушенням завдано шкоду й у зв'язку із цим вона після початку кримінального провадження подала заяву про залучення її до провадження як потерпілого [1]. Отже, фактичною підставою для визнання фізичної особи потерпілим виступає заподіяння їй кримінальним правопорушенням моральної, фізичної або майнової шкоди.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У теорії кримінального процесу питання визначення процесуального статусу потерпілого в кримінальному провадженні в різні часи досліджували такі відомі науковці, як Ю.П. Аленін, С.А. Альперт, В.П. Бож'єв, В.Г. Буткевич, Л.В. Брусніцин, Л.А. Гарбовський, М.І. Гошовський, Ю.М. Грошевий, К.Ф. Гуценко, Г.В. Дідківська, С.В. Давиденко, Т.М. Добровольська, П.С. Елькінд, З.З. Зінатуллін, Д.Ю. Кавун, Л.Д. Кокорев, В.М. Кудрявцев, О.П. Кучинська, О.М. Ларін, Т.В. Лукашкіна, П.А. Лушинська, В.Т. Маляренко, О.Г. Мазалов, Л.Л. Нескороджена, В.Т. Нор, Т.І. Присяжнюк, В.Я. Понарін, В.М. Савицький, М.В. Сенаторов, М.С. Строгович, М.І. Тлепова, В.В. Топчій, І.А. Тітко, Л.Д. Удалова та ін. Водночас, зважаючи на значні наукові напрацювання, потребують подальших наукових досліджень питання, пов'язані з визначенням та вдосконаленням процесуального становища потерпілого у кримінальному провадженні як основного учасника досудової стадії кримінального

провадження, та особливості правового регулювання гарантій забезпечення його прав. Окрім того, в умовах сьогодення реформування, що здійснюється в правоохоронних органах, нині як ніколи необхідна реальна допомога особам, зацікавленим у відновленні своїх порушених прав та інтересів. Тому актуальність питання, що стосується визначення процесуального статусу потерпілого в кримінальному процесі, не викликає заперечень, відповідно, зазначена тематика залишається перспективним напрямом наукового пошуку. На важливість та своєчасність питань щодо поняття особи, потерпілої від кримінального правопорушення, захисту процесуальних прав потерпілого, а також механізму відшкодування завданих йому матеріальних і моральних збитків у кримінальному та кримінальному процесуальному законодавстві звертають увагу також і Л.А. Гарбовський, Г.В. Дідківська, В.В.Топчій [2, с. 21].

Мета статті – на підставі аналізу кримінального процесуального законодавства та наукових підходів розкрити проблемні аспекти правового статусу потерпілого у кримінальному процесі України та визначити (шляхом надання відповідних авторських пропозицій) напрями їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. У законодавстві нашої держави, як зазначають В.О. Боняк та Ю.О. Коломєць, потерпілий є однією з ключових фігур у кримінальному провадженні, про що свідчить той факт, що у чинному КПК України останньому відведено важливе місце, а саме:

а) у переліку основних термінів Кодексу потерпілий визначений як: одна зі сторін кримінального провадження (п. 19 ст. 3); учасник кримінального провадження (п. 25 ст. 3); учасник судового провадження (п. 26 ст. 3);

б) потерпілому і його представнику окремо присвячений § 4 Глави 3 КПК України, у якому встановлено права потерпілого і його представника;

в) спеціальною нормою (ч. 1 ст. 55) серед інших термінів, що вживаються у чинному КПК, надано визначення поняття «потерпілий»;

г) законодавчо визначено лише три обов'язки потерпілого (ст. 57 КПК) порівняно зі значним обсягом прав, серед яких: права потерпілого протягом кримінального провадження (усього 14), права потерпілого під час досудового розслідування – п'ять та його можливості під час судового провадження в будь-якій інстанції – сім (ч. ч. 1–3 ст. 56);

г) потерпілому гарантована можливість примирення з підозрюваним, обвинуваченим й укладання угоди про примирення на всіх стадіях кримінального провадження (ч. 4 ст. 56 КПК) [3].

Із метою визначення сутності та наповнення змісту конструкції «правовий статус потерпілого у кримінальному процесі України» передусім доцільно проаналізувати наукові підходи до визначення вихідного поняття «потерпілий у кримінальному процесі». Це може стати основою дослідження інших важливих питань, що мають наукове й прикладне значення, та надасть можливість висловити власне бачення щодо сутності та змісту зазначеної категорії.

Декларація основних принципів правосуддя для жертв злочину і зловживання владою від 29.11.1985 під терміном «жертва» («потерпілий») розуміє осіб, яким індивідуально або колективно було завдано шкоду, включаючи тілесні ушкодження або моральні збитки, емоційні страждання, матеріальні збитки або істотне ущемлення їхніх основних прав унаслідок дії або без-

діяльності, що порушує чинне національне кримінальне законодавство держав-членів, включаючи закони, що забороняють зловживання владою [4]. У цьому дослідженні не акцентувати увагу на виявленні відмінностей між категоріями «жертва» (віктимологія) і «потерпілий» (правовий аспект), оскільки з позиції загальноюридичного виміру нас цікавить саме процесуальний статус певної особи, що безпосередньо пов'язаний із учиненням визначених законом процесуальних дій.

Аналіз зазначеного поняття розпочнемо з огляду наукових підходів відомих теоретиків. Так, на думку видатного російського правознавця Н.С. Таганцева, «потерпілим від злочинного діяння є передусім власник того правозахищеного інтересу, якому безпосередньо завдав шкоду або який наразив на небезпеку злочинець, і не має значення, чи буде таким власником одна особа, сукупність осіб, що входить чи не входить до складу юридичної особи, включаючи й саму державу як багатоманітного власника прав та інтересів» [5, с. 21]. Схоже тлумачення надав і Б.С. Никифоров, визначаючи потерпілого як носія відповідних інтересів, забезпечених заборонами або веліннями кримінального закону. Він також допускав однакову можливість держави, державних установ, об'єднань осіб, однієї особи бути потерпілими [6, с. 49–50]. Г. Крайник, аналізуючи питання потерпілого у разі порушення правил безпеки під час виконання робіт із підвищеною небезпекою, крім фізичних і юридичних осіб, запропонував визнавати потерпілими різні соціальні об'єднання, а також державу й суспільство [7, с. 44]. За визначенням В.Я. Рибальської, потерпілим є фізична особа, якій унаслідок злочинного посягання спричинено фізичну, моральну або матеріальну шкоду, визнана такою обвинувальним вироком, що набрав чинності [8, с. 127]. Отже, основні положення науковців з розкриття змісту поняття потерпілого зводяться до такого: 1) потерпілим є носій певного інтересу; 2) ним може бути будь-який соціальний суб'єкт, як одиничний, так і колективний. Окрім того, інтереси розподіляють насамперед за належністю їх певному суб'єкту, а не за видами стосовно якогось блага (власності, права на свободу вибору місця проживання тощо) [9, с. 122].

Як зазначила Т.В. Лукашкіна, «...свого часу в науковій літературі точилася дискусія щодо можливості визнання потерпілими осіб не тільки в разі заподіяння їм реальної шкоди, а й тоді, коли їхні права і законні інтереси було поставлено під загрозу можливого порушення» [10]. Досить змістовно і детально позиції прибічників розширення підстав для визнання осіб потерпілими, а також учених, які не погоджувалися із зазначеною пропозицією, викладені у статті В.П. Бож'єва, який підтримував необхідність розширення поняття потерпілого та надання статусу потерпілого і особам, чийми правами загрожувало їх порушення вчиненим злочином [11, с. 118–119].

Т.В. Лукашкіна зауважує, якщо зазначену практику застосувати в Україні й визнавати потерпілими осіб, стосовно яких було вчинено злочин (або замах на злочин), щодо якого провадження здійснюється у формі приватного обвинувачення, незалежно від заподіяння їм шкоди, то очевидно, що було б несправедливо позбавити можливості набути статус потерпілого особами, стосовно яких було вчинено злочин чи замах на злочин без заподіяння шкоди, у справах публічного обвинувачення [10].

У науковій літературі тривають дискусії щодо визнання потерпілими поряд із фізичними також і юридичних осіб.

Деякі науковці (В.С. Ковальський, Т.І. Присяжнюк, Б.В. Сидоров) до категорії потерпілих відносять лише фізичних осіб, які безпосередньо постраждали від кримінального правопорушення. Інші (М.І. Гошовський, О.П. Кучинська, М.В. Сенаторов, М.С. Строгович, В.О. Туляков, Л.В. Франк) підтримують розширення цього поняття вказівкою на юридичних осіб, яким протиправним діянням завдано майнової шкоди. Наприклад, В.О. Туляков та Л.В. Франк наголошували на необхідності розроблення класифікації (типології) жертв протиправних діянь стосовно юридичних осіб, інших формальних та неформальних соціальних груп і колективів [12, с. 239].

В. Батюкова розглядає потерпілого як фізичну або юридичну особу, чії права й охоронювані законом інтереси порушені або поставлені під загрозу в результаті вчинення злочину [13, с. 34, 38]. Подібної думки дотримуються й інші дослідники (І. Фаргієв, В. Мінська, Г. Чечель та ін.). Наприклад, І. Фаргієв стверджує, що потерпілим може бути як фізична, так і нефізична особа, яка є суб'єктом відносин, охоронюваних кримінальним законом, якій заподіяна фізична, майнова, моральна, а також інша передбачена Кримінальним кодексом шкода, що становить злочинні наслідки діяння, вчиненого винним [14].

Отже, змістовні характеристики більшості визначень потерпілого від злочину у кримінальному та кримінальному процесуальному праві, як правило, коливаються в межах переліку визначеного кола правосуб'єктів. Окрім того, спільним у наведених трактуваннях є те, що під час тлумачення поняття «потерпілий» використовується термін «шкода від злочину (кримінального правопорушення)». Проте у цьому ракурсі необхідно звернути увагу і на використання науковцями дефініцій словосполучень «шкода, яка завдана суспільно небезпечним діянням», «порушення чи поставлення під загрозу порушення інтересів» тощо. Остання дефініція може вживатися у разі замаху на кримінальне правопорушення. Зокрема, під час замаху на злочин створюється, як правило, безпосередня небезпека заподіяння істотної шкоди правам та інтересам потенційних потерпілих, оскільки вчиняється діяння, яке саме безпосередньо може призвести до закінчення кримінального правопорушення, зокрема до настання наслідків у матеріальних складах протиправних діянь.

Як наголошує М.І. Тлепова, не всі дослідники підтримують закріплення вичерпного переліку видів шкоди (негативних наслідків) як складову частину фактичної передумови набуття особою процесуального статусу потерпілого [15, с. 43]. Науковці-процесуалісти неодноразово звертали увагу на те, що не всі види шкоди, що можуть бути завдані фізичній особі внаслідок учинення протиправного діяння, можна «укласти» у трирівневу систему: моральна, фізична, майнова шкода. Унаслідок учинення кримінального правопорушення може бути заподіяно шкоду різного характеру. Нематеріальна шкода, наприклад, має найрізноманітніші форми: моральна або психологічна, шкода діловій репутації, економічна, політична, екологічна та ін. [16, с. 22]. Розвиваючи цю позицію, О.В. Суслін пропонує таке: законодавцю під час визначення шкоди, яка може бути завдана потерпілому кримінальним правопорушенням, не слід наводити вичерпний перелік її видів [17, с. 15]. Уважаємо, таку пропозицію доцільною і такою, що потребує поглибленого наукового аналізу.

У цьому аспекті вартим уваги видається дослідження Д.П. Чекулаєва щодо визначення видів шкоди як фактичної

передумови набуття особою процесуального статусу потерпілого. Автор пропонує замінити перелік видів шкоди на більш широке поняття – «порушення прав і законних інтересів». Обґрунтовуючи свою позицію, дослідник наголошує, що за заміни на таку конструкцію у правозастосовувача не виникатиме необхідності уточнювати, яка саме шкода завдається особі та чи підпадає вона під передбачені законом критерії набуття особою процесуального статусу потерпілого [18, с. 13]. Погоджуємося з М.І. Тлеповою, яка зауважила, що «законодавець досить виважено підійшов до вирішення цього питання та закріпив вичерпний перелік видів шкоди, яка може бути завдана кримінальним правопорушенням, особливо з огляду на те, що кримінальне процесуальне право – це публічна галузь права, у якій діє принцип «дозволено лише те, що прямо передбачено законом», що зобов'язує посадових осіб діяти лише таким чином та в такий спосіб, як це прямо передбачено правовими нормами і лише в межах закріпленої за ними компетенції» [15, с. 44].

М.І. Тлепова стверджує, що «... з позиції кримінального процесуального права потерпілий – це учасник кримінального провадження, який наділений кримінальним процесуальним статусом, із набуттям якого особа отримує цілий комплекс відповідних прав та обов'язків» [15, с. 38]. Отже, авторка цілком обґрунтовано зазначає, що поява у кримінальному процесі цього учасника пов'язана з поданням відповідної заяви про вчинення кримінального правопорушення або заяви про залучення його до провадження як потерпілого [15, с. 38].

Потерпілим, на думку А.В. Столітнього, може бути як особа, яка повідомила про вчинення щодо неї кримінального правопорушення, так і особа, яка цього не вчинила, але якій кримінальним правопорушенням завдана шкода і у зв'язку із цим вона після початку кримінального провадження подала заяву про залучення її до провадження як потерпілої. Потерпілою також є особа, яка не подала жодної із заяв, про які йдеться, але надала письмову згоду на визнання її потерпілою слідчим, прокурором, судом [19].

Щодо питання процесуального визнання особи потерпілою, як уже зазначалося, права й обов'язки потерпілого виникають в особі з моменту подання заяви про вчинення щодо неї кримінального правопорушення або заяви про залучення її до провадження як потерпілого (ч. 2 ст. 55 КПК України). Як наголошує Л. Лобойко, особа автоматично визнається потерпілим, без ухвалення процесуального рішення [20, с. 112]. Однак виникнення прав і обов'язків потерпілого в особі, зауважує О.В. Дубович, не є свідченням набуття нею відповідного статусу потерпілого, оскільки набуття певного процесуального статусу має відбуватися в межах кримінального провадження, а не поза ним. Особа набуває передбачені законом права учасника кримінального процесу лише тоді, коли про це буде прийнято відповідне процесуальне рішення [21]. За чинним кримінальним процесуальним законодавством для визнання особи потерпілою не потрібно прийняття окремого процесуального документа (постанови про притягнення до провадження як потерпілого), як це було зазначено, зокрема, у ст. 49 КПК 1960 р., однак таку можливість передбачено ст. 110 КПК України. Зокрема, про визнання особи потерпілим суд може постановити ухвалу, яка має відповідати вимогам статей 370–372 КПК України. Рішення слідчого, прокурора про визнання особи потерпілим приймається у формі постанови,

яка виноситься у випадках, коли слідчий, прокурор визнає це за необхідне (ч. 3 ст. 110 КПК України). Тобто сьогодні особа набуває прав потерпілого незалежно від рішень слідчого чи прокурора.

Водночас, відповідно до п. 2 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про практику застосування судами законодавства, яким передбачені права потерпілих від злочинів» від 02.07.2004 № 13, визнання особи потерпілим у справі або відмова у цьому мають бути процесуально оформлені постановою органу дізнання, слідчого, прокурора, судді або ухвалою суду [22]. Тобто особа набуває процесуального статусу потерпілого з моменту прийняття слідчим, прокурором та судом постанови про залучення її до провадження як потерпілого.

Водночас рішення прокурора, слідчого про відмову у визнанні потерпілим приймається у вигляді постанови, яка може бути оскаржена слідчому судді (п. 5 ч. 1 ст. 303 КПК України). На колізійності положень, що містяться в одному законодавчому акті, наголошують В.О. Боняк та Ю.О. Коломоєць, а тому науковці підтримують тих правників, які стверджують, що не можна не дозволяти те, про що не надавався дозвіл учаснику кримінального провадження [3]. Визнання особи потерпілим, зазначає О.Є. Соловйова, відбувається без спеціальної перевірки і без будь-якого офіційного рішення слідчого або прокурора із цього приводу, що, на переконання дослідниці, суперечить теорії кримінального процесуального права, тому що визнання може бути здійснено лише шляхом прийняття постанови про це [23].

Тому з метою максимального захисту прав осіб, постраждалих від кримінальних правопорушень, а також усунення колізійності законодавчих положень та якнайбільш повного урахування потреб практики, які виникають під час досудового розслідування, вважаємо, що визнання особи потерпілим у кримінальному провадженні має бути належним чином процесуально оформлено.

Висновки. Таким чином, потерпілий у кримінальному процесі – це повноправний учасник кримінально-процесуальних відносин (фізична або юридична особа), якому кримінальним правопорушенням завдано шкоду (фізичну, моральну, майнову, екологічну, шкоду діловій репутації тощо).

На підставі проведеного дослідження та з метою подальшого удосконалення чинного процесуального законодавства пропонуємо:

1) включити у визначення поняття потерпілого вказівку на осіб, чий охоронюваний законом права та інтереси виявилися поставлені під загрозу порушення;

2) переглянути законодавче закріплення переліку видів шкоди як складову частину фактичної передумови набуття особою процесуального статусу потерпілого;

3) надання особі статусу потерпілого в кримінальному провадженні повинно пов'язуватися з результатом прийняття відповідного процесуального рішення (постанова – прокурором, слідчим, ухвала – суддею), тому доцільно внести відповідні зміни до ст. 55 КПК, зокрема доповнити її абз. 2 таким змістом: «Про визнання громадянина потерпілим особа, яка провадить дізнання, слідчий і суддя виносять постанову, а суд – ухвалу»;

4) поняття потерпілого сформулювати так: потерпілий у кримінальному провадженні – це фізична особа, якій суспільно небезпечним діянням завдано чи поставлено під загрозу заповідання фізичної, моральної, соціальної, економічної чи

будь-якої іншої шкоди, юридична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано шкоди її майну та (або) діловій репутації або іншої шкоди.

Перспективним напрямом досліджень, що дасть змогу якісно підвищити рівень забезпечення у кримінальному процесі прав осіб – потерпілих від кримінальних правопорушень, вважаємо трансформування існуючих прав у реальні засоби досягнення останнім своїх цілей. Забезпечення прав потерпілого має бути зорієнтовано, насамперед, на його законні інтереси, для досягнення яких він бере участь у кримінальному процесі, а не лише на інтереси суспільства та держави і тим більше не на рівність його прав із підозрюваним (обвинуваченим).

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI (редакція від 10.11.2018). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/ed20181110> (дата звернення: 23.01.22).
2. Гарбовський Л.А., Дідківська Г.В., Толчій В.В. Правовий статус потерпілого у кримінальному процесі України : монографія. Вінниця : Нілан-ЛТД, 2018. 152 с.
3. З.Боняк В.О., Коломоєць Ю.О. Проблема збалансованості процесуально-правового статусу потерпілого в Україні. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2018. № 4. URL: <https://visnik.dduvs.in.ua/wp-content/uploads/2019/11/4-18-ua/27.pdf> (дата звернення: 15.01.2022).
4. Декларація основних принципів правосуддя для жертв злочину і зловживання владою від 29.11.1985. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_114#Text (дата звернення: 30.01.2022).
5. Таганцев Н.С. Русское уголовное право. Лекции. Часть общая : в 2-х т. / сост. и отв. ред. Н.И. Загородников. Москва : Наука, 1994. Т. 2. 393 с.
6. Никифоров Б.С. Объект преступления по советскому уголовному праву. Москва : Госюриздат, 1960. 228 с.
7. Крайник Г. Питання щодо потерпілого від злочину, передбаченого статтею 272 КК України. *Вісник прокуратури*. 2007. № 9. С. 44.
8. Курс криминології: Загальна частина : підручник : у 2-х кн. / О.М. Джуза, П.П. Михайленко, О.Г. Кулик та ін. ; за заг. ред. О.М. Джузи. Київ : Юрінком Інтер, 2001. 352 с.
9. Присяжнюк І., Пилипенко І. Істотна та значна шкода як оцінні кримінально-правові поняття. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2018. № 1(17). С. 117–128.
10. Лукашкіна Т.В. Поняття потерпілого у кримінальному провадженні України потребує вдосконалення. URL: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/10896/Lukashkina%20%D0%A2%D0%BE%D0%BC%20_2017-151.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 17.01.2022).
11. Божьев В.П. Избранные труды. Москва : Юрайт, 2010. 715 с.
12. Франк Л.В. Потерпевший от преступления и проблемы советской виктимологии. Душанбе : Ирфон, 1977. 240 с.
13. Батюкова В. Е. Потерпевший в уголовном праве : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Москва, 1995. 212 с.
14. Фаргиев И.А. Уголовно-правовое значение личности и поведения потерпевшего : дис. ... канд. юрид. наук. Москва, 1997. 174 с.
15. Тлепова М.І. Процесуальне становище потерпілого під час досудового розслідування : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2015. 221 с.
16. Анощенко С.В. Уголовно-правовое учение о потерпевшем. Москва : Волтерс Клувер, 2006. 248 с.
17. Суслин А.В. Уголовно-правовые средства обеспечения возмещения
18. вреда потерпевшим : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Екатеринбург, 2005. 24 с.

19. Чекулаев Д.П. Потерпевший в уголовном судопроизводстве: доступ к правосудию и компенсация причиненного ущерба : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Москва, 2005. 24 с.
20. Розмежування правової природи понять «заявник» та «потерпілий» за кримінальним процесуальним законом України. URL: http://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc13/part_2/28.pdf (дата звернення: 01.02.2022).
21. Лобойко Л.М. Кримінальний процес : підручник. Київ : Істина, 2014. 432 с.
22. Дубович О.В. Права потерпілого відповідно до кримінального процесуального законодавства України. *Право і суспільство*. 2017. № 5(2). URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2017/5_2017/part_2/54.pdf (дата звернення: 24.01.22).
23. Про практику застосування судами законодавства, яким передбачені права потерпілих від злочинів : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 02.07.2004 № 13. *Постанови Пленуму ВСУ в кримінальних справах / упоряд. В.В. Рожнова, А.С. Сизоненко, Л.Д. Удалова*. Київ : Паливода А.В., 2010. 456 с.
24. Соловойова О.Є. Участь неповнолітнього потерпілого в кримінальному провадженні. URL: http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/17265/1/%D0%90%D0%9A%D0%93%D0%9E_r300-303.pdf (дата звернення: 20.01.22).

Burtovyi M. Legal status of the victim in the criminal procedure of Ukraine: problems and prospects

Summary. The article is devoted to the analysis of the current criminal procedural legislation of Ukraine, which regulates the status of the victim as the main participant in criminal proceedings. Scientific approaches to the definition of the concept of "victim in criminal proceedings" and the peculiarities of its endowment with the appropriate legal status are considered. Taking into account the identified

inaccuracies and competition of the Criminal Procedure Code of Ukraine and bylaws, the need to improve the provisions of criminal procedure legislation related to strengthening the legal status of the victim, including increasing the level of protection of their rights and legitimate interests. It is emphasized that a victim in criminal proceedings is a full participant in criminal proceedings (natural or legal person) who has been harmed by a criminal offense (physical, moral, property, environmental, damage to business reputation, etc.). The following conclusions were made: 1) to include in the definition of the concept of the victim an indication of persons whose rights and interests protected by law were endangered; 2) review the legislative consolidation of the list of types of damage as part of the actual precondition for a person to acquire the procedural status of a victim; 3) granting a person the status of a victim in criminal proceedings should be associated with the result of the relevant procedural decision (resolution - prosecutor, investigator, decision - judge), so it is advisable to make appropriate changes to Art. 55 of the CPC, in particular, to supplement its para. 2 of the following content: "On recognizing a citizen as a victim, the person conducting the inquiry, the investigator and the judge shall issue a resolution, and the court shall issue a ruling"; 4) the concept of the victim should be formulated as follows: a victim in criminal proceedings is a natural person who has been caused or threatened with socially dangerous acts of physical, moral, social, economic or any other harm, a legal person who has been harmed by a criminal offense property and (or) business reputation or other damage.

Key words: victim, legal status, procedural position, participant in criminal proceedings, criminal proceedings.